

MITILININ UUSPYHIEN IHMEELLINEN LÖYTYMINEN

TT Hannu Pöyhönen

“Tänään, pelastuksen vuonna 1962, sunnuntaipäivänä, tartun kynään tallentaakseni kirjaksi sarjan tapahtumia, jotka eivät ole ainoastaan epäuskoisille uskomattomia, vaan myös uskoville vaikeasti uskottavia. Tästä syystä sormeni halvaantuvat kauhusta ja hämmennyksestä, jota parhaillaan tunnen Jumalan pelottavan ja vastustamattoman suuren voiman edessä.

Vaikka tehtäväni olisi kertoa ihmiskunnan tärkeimmästä asiasta, suoriutuisin siitä jokseenkin helposti, koska kuvattava sijoittuisi tämän konkreettisen todellisuuden piiriin. Mutta tälle tosiasialle, josta nyt kerron, ei ole vastinetta edes kaikkein ihmeellisimmissä tapahtumissa, joita näkyvä maailmamme on ollut todistamassa, sillä se toteutuu kokonaan toisessa ulottuvuudessa ja ylittää vilkkaimmankin mielikuvituksen rajat. Tapahtumien edessä, jotka tulevilla sivuilla pyrin välittämään lukijalle, hämmentyy jokainen ihminen – sekin, jonka mieli on tottunut viipymään uskonnon ihmeteltävässä maailmassa ja joka on päässyt syvälle Jumalan salaisuuksien sisään. Totisesti hänkin hämmentyy, joutuu suunniltaan ja lausuu profeetta Habakukin tavoin: ‘Herra, kuulin sanoman Sinusta ja pelästyin, käsitin tekosi ja jouduin suunniltani’ (Hab. 3:2 LXX). Ja kohdatessaan lukemisen myötä ihmeen toisensa perään, hänet valtaa neuvottomuus, ja hän huudahtaa taas kuten psalmintekijä: ‘Ihmeellinen on Jumala pyhissään! Minkä kansan jumala on niin voimallinen kuin meidän Jumalamme?’ (Ps. 67:36 LXX ja 76:14 LXX)

Näillä sanoilla tunnettu kreikkalainen ikonimaalari ja hagiografi Fotios Kontoglou aloittaa pyhien Rafaelin, Nikolaoksen ja Irenen ilmestyksiä käsittelevän kirjansa “Suuri jumalallinen merkki eli Thermin kylän ihmeet”, joka on kuin trilleri ja etsii vaikuttavuudessa vertaansa. Todellakin, Mitilinin saaren viime vuosikymmenien tapahtumat ovat poikkeuksellisia sekä ihmiskunnan että Kirkon historiassa. Siksi niihin alkuvaiheessa kohdistui Kreikassa myös paljon epäilyjä ja vastustusta, mutta nyt ne ovat vakuuttaneet kaikki uskovat.

Tapahtumien alku

Mitilinin saaren pyhien ilmestykset alkoivat vuonna 1959, jolloin Thermin kylän lähelle Karioksen maatilalle rakennettavan pikkuruisen kirkon perustustöiden yhteydessä löydettiin vanha hauta ja sieltä silvottu ihmisen luuranko. Unien välityksellä vainaja vähitellen paljasti henkilöllisyytensä ja elämäntarinansa. Hän ilmoitti olevansa turkkilaisvallan aikana surmattu pyhä pappismarttyyri Rafael, joka pian alkaisi tehdä monia ihmeitä. Hänen sanojensa mukaan hänen kanssaan oli surmattu myös kaksi muuta pyhää, ylidiakoni Nikolaos ja 12-vuotias Irene, jotka hetken päästä rupesivat hekin ilmestymään unissa ihmisille kertoen itsestään.

Unien vakuuttavuus

Pyhien Rafaelin, Nikolaoksen ja Irenen ilmestyksissä on monia merkittäviä piirteitä, jotka tekevät ne uskottaviksi ja ovat hälventäneet skeptisimpienkin epäilyt. Yksi niistä on ilmestysten laajuus ja yhtäpitävyys. Unia näkivät monet saarelaiset, jotka toisistaan tietämättä vastaanottivat joko samoja tai toisiaan täydentäviä tietoja. Niiden perusteella Karioksessa sijainneelta maatilalta löydettiin aluksi 12-vuotiaan Irenen poltetut pyhäinjäännökset mullan alla olevasta saviruukusta, ylidiakoni Nikolaoksen koskematon hauta sekä myös monien muiden raa'asti surmattujen marttyyrien ruumiita. Hieman myöhemmin alueelta löydettiin samalla tavalla vanhoja ikoneita ja muita arvokkaita kulttiesineitä sekä 1400-luvulta peräisin olevan luostarin

rauniot, joiden alla oli jäänteitä vielä sitäkin vanhemmasta luostarista. Näin Mitilinin saaren vuosisatojen takainen historia koottiin pala palalta hämmästyttävästi unissa saaduista tiedoista.

Kaikkein merkittävintä Mitilinin tapahtumissa ovat kuitenkin lukuisat parantumisihmeet eri puolilla maailmaa, jotka lopullisesti sinetöivät unien aitouden. Usein myös parantuneet ovat nähneet nämä uuspyhät joko unessa tai valveilla ollessaan – välttämättä aiemmin edes tuntematta heitä.

Unien näkijät

Yksi mielenkiintoinen piirre pyhien Rafaelin, Nikolaoksen ja Irenen ilmestyksissä on se, että he näyttäytyivät yleensä pakolaisina Mitiliniin muuttaneille, jotka itsekin olivat joutuneet karsimaan paljon turkkilaisten tähden. Heidät nähneistä muun muassa Dukas Tsolakis oli menettänyt 3 vuoden iässä turkkilaisten surmaamatyön vuoksi isänsä, minkä seurauksena hän oli joutunut ottolapseksi. Karioksen maatilan omistajattaren Vasiliki Ralliksen äiti, Angeliki Marangou, puolestaan oli menettänyt samasta syystä puolisonsa ja peräti 27 muuta lähiomaisiaan! Turkkilaisvallan aikaisten marttyyrien ruumiit sisäänsä kätkemä pelto Karioksessa sijaitti juuri sillä pakkoluovutustilalla, joka annettiin tälle kovia kokeneelle evakkonaiselle ja jolle hän asettui vastasyntyneen ja puolittain orvoksi jääneen lapsensa Vasilikin kanssa.

Unien näkijät olivat yleensä myös yksinkertaisia, koulua käymättömiä kansanihmisiä. Merkittävin poikkeus tästä säännöstä on Mitilinin metropoliitta Jakovos, jolle pyhä Rafael ilmestysten jo jatkuttua pitkään näyttäytyi unessa puhuen pyhainjäännösten merkityksestä ja niihin kätkeytyvästä jumalallisesta voimasta.

Ilmestyksiä jo aiemmin

Pyhien Rafaelin, Nikolaoksen ja Irenen ilmestykset eivät kuitenkaan ole aivan uutta Mitilinin historiassa. Ihmiset ovat vuosisatojen varrella nähneet useinkin näitä pyhiä Karioksen maatalan liepeillä, mutta meidän päiviimme saakka heitä luultiin aaveiksi, mistä syystä aluetta pelättiin. Pyhä Nikolaos nähtiin jopa päivittäin eräässä talossa, jonne hän diakoniksi pukeutuneena ilmaantui aina tiettyyn kellonaikaan suitsutusastia kädessään. Talon omisti alun perin eräs rikas turkkilainen, joka oli käyttänyt rakentamiseen muun muassa Karioksen luostarikirkon marmoriamateriaalia. Nämä Jumalalle pyhitettyyn kirkkorakennukseen kuuluneet marmorit pyhä Nikolaos oli saanut tehtäväkseen käydä säännöllisesti suitsuttamassa, kuten hän unessa myöhemmin selitti. Ilmestysten takia talo lopulta autioitui. Sen hylkäsivät kaikki siinä aikojen varrella asuneet, niin muslimit kuin kristityt – viimeisenä heistä maatalan nykyisen omistajan äiti Angeliki Marangou.

Hurskas, rutiköyhä palvelijatar Harikleia Karageorgiou oli tiettävästi ensimmäinen, joka näki jonkun Mitilinin saaren uuspyhistä kuullen hänen nimensä. Tämä tapahtui vuoden 1900 paikkeilla, jolloin Harikleia oli noin 15-vuotias. Hän oli yhdessä muitten palvelijattarien kanssa talvella keräämässä oliiveja Thermin ympäristön maataloilla, noin 15 kilometrin päässä ankaran emäntänsä kotitalosta. Paluumatkalla hänen piti nuorimpana taluttoa oliiveilla kuormattua aasia. Yhtäkkiä puhkesi valtava rajuilma salamoineen ja raekuuroineen. Kun muut naiset lähtivät juoksemaan kovaa vauhtia kuka minnekin, Harikleiaakin yritti päästä suojaan, mutta silloin aasin satula heilahti ja eläin kaatui kumoon. Harikleia koetti kerta toisensa jälkeen nostaa eläintä liejusta, mutta turhaan. Epätoivoissaan hän alkoi huutaa: “Hyvä Jumalanäiti ja suoje-lusenkelini, pelastakaa minut, säälikää minua!” Samassa hän näki edessään suurikokoisen

miehen, joka oli pukeutunut outoihin, vanhanaikaisiin vaatteisiin ja sanoi: “Dur.” Harikleia aikoi hankkiutua pakoon, koska luuli miestä turkkilaiseksi, mutta jähmettyi kauhusta kuullessaan uudelleen salaperäisen sanan “dur”. Sitten mies hymyili hänelle ja sanoi kreikaksi: “Älä pelkää, olen kristitty ja nimeni on Rafael.” Hän nosti aasin ylös, kuormasi sen uudelleen, näytti tytölle miten satulaan kiinnitettyä säkkiä pitää tukea ja lähetti tämän taas matkaan. Mies kulki muutaman askelen aasin vierellä, mutta katosi sitten odottamatta. Harikleia näki hänen kohdallaan vain taivaasta kohti kohoavan valopatsaan. Harikleia ymmärsi, että kyseessä oli pyhä, rohkaistui, teki ristinmerkin, jatkoi matkaansa ja saapui lastatun aasin kanssa emäntänsä taloon.

Pyhien elämä

Pyhien Rafaelin, Nikolaoksen ja Irenen elämäntarina on tullut laajasti tunnetuksi jälkimaailmalle vasta aivan viime vuosikymmeninä. Seuraava kertomus, joka monien muitten marttyyrikertomusten tavoin on hyvin järkyttävä, on kooste useille Mitilinin asukkaille unessa välitetyistä lyhyistä ja siksi helposti muistettavista tiedonannoista.

Pyhä Rafael, maallikonimeltään Georgios, oli pappismunkki ja kotoisin Ithakin saarelta, Peloponnesoksesta hieman luoteeseen. Ennen pappisvihkimystään, noin 35-vuoden ikään asti, hän toimi upseerina ja oli muuttanut ilmeisesti tässä ominaisuudessa Konstantinopoliin. Sieltä patriarkaatti lähetti hänet jo papillisissa tehtävissä – nähtävästi teologisia neuvotteluja varten – Ranskaan, Morlaix’in pikkukaupunkiin, jossa oli merkittäviä ortodoksisia seurakuntia. Juuri siellä pyhä Rafael tapasi Tessalonikissa asuneen ja Meedian Rageksesta kotoisin olevan, 28-vuotiaan diakoni Nikolaoksen, josta tuli hänen hengellinen lapsensa. Ranskasta he palasivat yhdessä Konstantinopoliin, jonka tuho oli jo käsillä. Konstantinopolin valtauksen jälkeen pyhät lähtivät muiden pakolaisten joukossa Traakian Aleksandroupoloksen kautta laivalla kohti Lesvoksen saarta, jonne he saapuivat vuonna 1454. Siellä he asettuivat Thermin kylän lähetyillä Kariexessa olevaan luostariin, jonka igumeniksi pyhä Rafael pian valittiin.

Vajaan kymmenen vuoden päästä Konstantinopolin kukistumisesta turkkilaiset valtasivat myös Lesvoksen. Saarella syntyi aseellinen kapina, jonka epäonnistuttua sitä yrittäneet kristityt pakenivat asumattomalle vuoristoseudulle. Myös muut kristityt pelkäsivät kosta ja etsiytyivät kaupungeista ja kylistä suojaan. Osa heistä tuli Kariexen vuoren rinteillä sijaitsevaan luostariin. Näitä olivat muun muassa Thermin kylänjohtaja Vasilios, jonka perheeseen kuului myös 12-vuotias tyttönen Irene. Turkkilaiset aloittivat kapinallisten etsinnän ja saapuivat luostariin. Oli suuri perjantai vuonna 1463, ja luostarissa toimitettiin parhaillaan Kristuksen hautauspalvelusta valtavan rankkasateen vallitessa.

Turkkilaisten aloittamat kidutukset

Kun turkkilaiset astuivat sisälle portista luostariin, pyhydestään jo eläessään tunnettu pappismunkki Rafael meni heti heitä vastaan. Hän polvistui aseistettujen etsijöiden edessä, nosti kädet taivasta kohti, rukoili ja huusi täynnä uhmakasta rohkeutta: “Teille minä annan vain ruumiini, mutta sieluni minä annan Jumalalleni.” Nämä ja monet muut pyhän sanat saivat turkkilaiset raivoihinsa. He ryntäsivät hänen kimppuunsa ja alkoivat piestä häntä.

Ennen varsinaisten kidutustensa alkua pyhä Rafael joutui todistamaan toista, ehkä vieläkin tuskallisempaa murhenäytelmää. Kylänjohtajan puolison, Marian, käsivarsilta tempaistiin vain 11 kuukauden ikäinen Rafael, jonka pyhä oli itse kastanut ja josta hän toivoi jälkeensä uutta luostarinjohtajaa. Pienokainen paiskattiin maahan vanhempiensa nähden ja poljettiin

kuoliaaksi. Siinä toivossa, että kylänjohtaja paljastaisi paenneiden kapinallisten piilopaikan, turkkilaiset tarttuivat seuraavaksi hänen 12-vuotiaaseen tyttäreeensä. Lapsimarttyyri Ireneltä katkaistiin toinen käsi, joka heitettiin hänen vanhempiansa eteen. Sitten häneltä katkaistiin toinen jalka, hänen koko ruumiinsa hakattiin haavoille, ja lopulta hänet poltettiin elävältä laajasuisessa saviruukussa. Lastensa kärsimys, itku ja tuskanhuudot olivat liikaa kylänjohtajan vaimolle, ja hän kuoli sydänkohtaukseen.

Myös kylänjohtajaa itseään kidutettiin julmasti, samoin perheen 14- tai 15-vuotiasta ottolasta Eleniä, Irenen serkkua. Molemmat kuolivat pahoinpitelyssä saamiinsa vammoihin.

Pyhien Rafaelin ja Nikolaoksen marttyyrikilvoitus

Kaikkein kovimmat kidutukset joutui kuitenkin kärsimään luostarinjohtaja, pyhä Rafael. Hänet sidottiin pihassa olevaan pähkinäpuuhun ja häntä hakattiin kepein lähes tauotta. Vankkarakenteisena ja fyysisesti vahvana hän kesti pitkään pahoinpitelyä. Lopulta hänet kuitenkin ripustettiin puuhun ylösalaisin ja sahattiin katki suun kohdalta. Pappismunkki Rafael kuoli kirkkaan viikon tiistaina, minkä muistoksi kyläläiset alkoivat kokoontua vuosittain luostarin alueelle sinä päivänä viettämään pyhää liturgiaa. Tapa on säilynyt termiläisten keskuudessa meidän päiviimme saakka, vaikkei kukaan enää tiennytkään syytä siihen.

Pyhän Rafaelin tavoin turkkilaiset sitoivat toiseen pähkinäpuuhun myös diakoni Nikolaoksen. Hentona ja terveydeltään hauraana hän kuoli lähes heti sydänkohtaukseen vastapäätä ohjaajaansa ja opettajaansa.

Muita uhreja ja marttyyreita

Pyhien Rafaelin, Nikolaoksen ja kylänjohtajan perheenjäsenten lisäksi monet muutkin kärsivät Kariyksessä marttyyrikuoleman. Marttyyreina johtajaansa seurasi urheasti koko veljestö lukuun ottamatta munkki Stavrosta, joka ilmeisesti Jumalan sallimuksesta pakeni vuorille ja myöhemmin hautasi kilvoittelijatoverinsa.

Yksi marttyyreista oli Thermin opettaja Theodoros, joka turkkilaisten etsintäpartioiden ilmaannuttua kylään riensi luostariin ilmoittamaan siitä. Theodoroksen piti juuri tuona päivänä lähteä saarelta pääsiäiseksi kotiseudulleen Ipirokseen, jonne hänen vaimonsa ja lapsensa olivat menneet jo edeltä, mutta tapahtumien kulku esti tämän.

Karioksen uhrien joukkoon on luettava vielä eräs ulkomailta saarelle muuttanut lääkäri, joka rakasti suuresti pyhää Rafaelia. Kun hän kuoli turkkilaisten menneen luostariin, hän riensi sinne juoksujalkaa. Nähdessään kunnioittamansa uskonsankarin ankarissa kidutuksissa hän menetti järkensä ja päätti itse päivänsä.

Marttyyrien hautaus

Karioksen marttyyrien hautauksesta huolehtivat munkki Stavros sekä luostarin valvoja ja ylläpitäjä Akindynos. Koska kumpikaan heistä ei ollut pappishenkilö, he päättivät laskeutua salaa Thermiin noutaakseen sieltä 112 vuotta vanhan ja jo sokeutuneen kyläpapin. Selitettyään tälle tapahtumienkulun he tarttuivat vanhusta käsipuolesta ja saapuivat näin luostariin.

Myös tämä pappi rakasti suuresti pyhää Rafaelia. Siksi hän pyysi Jumalalta armoa nähdä vielä

kerran rakastamansa luostarinjohtajan. Akindynos ojensi hänelle tilkan vettä pyhästä lähteestä, ja pappi sai hetkeksi silmiensä valon. Hän järkyttyi näkemästään, sillä ihmeperantumisista tunnetuksi tullut vesilähde oli täynnä verta ja ruumiita. Pyhä Rafael puolestaan riippui alaspäin puussa puolittain vailla päätä. Yhdessä muutaman muun kyläläisen kanssa he hautasivat surmatut ja palasivat Thermiin.

Yhdeksän päivän kuluttua hautauksesta vanha pappi kuoli. Myös Stavros ja Akindynos kuolivat samoihin aikoihin, mutta marttyyreina, sillä turkkilaiset tavoittivat heidät ja surmasivat kiduttamalla.

Luostarin tuho ja nousu

Turkkilaisten viha Karioksen tuloksettomista kuulusteluista ei päättynyt pelkkään joukkomurhaan, vaan he polttivat myös luostarin rakennukset. Ajan myötä rauniot peittyivät maakerrosten alle, mutta paljastuivat uudelleen unien kautta. Pyhä Rafael näytti erityisesti eräälle 17-vuotiaalle noviisille, Sakarias Pafliotikselle luostarin entisen loiston. Hän kehotti nuorukaista painamaan tarkasti mieleensä jokaisen yksityiskohdan, sillä paikalle piti rakentaa uusi luostari täsmälleen samanlaisena.

Näin on myös käynyt. Thermin kylän lähetyvillä, Karioksen alueella, kohoaa nyt uusi, näkemisen arvoinen luostari. Se on tänään naisluostari, mutta ei ensimmäistä kertaa historiansa aikana.

Karioksen vanha naisluostari

Kun Karioksen luostarin 1400-luvun historia saatiin koottua, Mitilinissä käynnistyi uusi yllättävä unien sarja. Pyhän Rafaelin seurassa ihmisille alkoi ilmestyä ristiä kaulassaan kantava nuorehko, keskikokoinen, kalpeakasvoinen mutta miellyttävältä näyttävä nunna, jonka elämäntarinaa pyhä kehotti kuulemaan tarkkaavaisesti. Nunna esittäytyi unissa erityisesti nöyrälle ja hurskaalle noviisi Sakarias Pafliotikselle ja sanoi olevansa Olympia, paikalla muinoin sijainneen naisluostarin igumenia. Hän kertoi tälle koko elämäntarinansa.

Igumenia Olympia oli pappisperheen lapsi ja kotoisin Peloponnesoksesta. Olympian ollessa 10-vuotias hänen isänsä kuoli ja hetken kuluttua myös hänen äitinsä puolison menetyksen aiheuttamaan suruun. Orvoksi jäänyt tyttönen lähetettiin Mitiliniin, Karioksen luostariin, jossa hänen konstantinopolilaista syntyperää olevan äitinsä sisko, Dorothea, toimi igumeniana. Kun Olympia täytti 19 vuotta, hänet vihittiin nunnaksi, ja 25 vuoden iässä hänestä tuli luostarinjohtaja tätinsä kuoleman jälkeen. Luostarin sisaristoon kuului tällöin 30 nunnaa.

Luostarin ensimmäinen kauhun ja hävityksen päivä

Karioksen luostarin ensimmäinen kärsimysperjantai koitti 11. toukokuuta 1235. Silloin luostariin saapui kalleuksien toivossa joukko vierasmaalaisia merirosvoja, joiden ryöstelyä osa sisarista koitti estää. Vastarintaan nousseet surmattiin heti, monet muista häpäistiin, jotkut nunnista taas pakenivat vuorille sekopäisinä kauhusta. Huonojalkainen vanhus Eufrosyne, joka ei voinut edes pyrkiä pakoon, otettiin kiinni, ripustettiin puuhun ja poltettiin elävältä.

Nunna Eufrosynen tavoin myös igumenia Olympian ruumista kärvennettiin aluksi tulisoihduin. Monenlaisten kidutusten jälkeen hänet naulittiin lopulta alastomana luostarin puiseen

oveen kahdellakymmenellä suurikokoisella rautanaulalla. Kolme tällaista naulaa iskettiin lisäksi hänen päähänsä, kaksi niistä työnnettiin kuumennettuina hänen korviensa läpi. Tähän pyhä Olympia omien sanojensa mukaan myös kuoli samana päivänä, jolloin merirosvot olivat saapuneet.

Igumenia Olympian haudan löytyminen

Igumenia Olympia näyttäytyi Sakarias Pafliotiksen lisäksi myös toiselle thermiläiselle, Konstantinos Kanellokselle. Tälle pyhä osoitti unessa luostarin pihamaalta kohtaa, josta piti kaivaa. Uuden luostarikirkon perustamisjuhlallisuuksien yhteydessä Konstantinoksen näyttämä kohta kaivettiin esiin. Maasta löytyi syvällä sijainnut vanha hauta ja luuranko, jota ympäröivät pitkät ruostuneet naulat. Osa nauloista oli kallon sisällä.

Vainajan henkilöllisyyden epäroiville kyläläisille varmensi jälleen uusi uni. Siinä itse Jumalanäiti ilmestyi thermiläiselle Maria Durgunalle. Hän vakuutti, että löytynyt oli todella igumenia Olympia, ja lisäsi tämän elämänselän historiaan vielä muutamia yksityiskohtia, jotka puuttuivat Sakarias Pafliotiksen aiemmin näkemistä unista. Jumalanäiti sanoi muun muassa, että pyhä jouduttiin hautaamaan kiinni ovilaudoissa, koska häntä ei kyetty irrottamaan niistä. Tästä syystä naulat jäivät lähelle ruumista, kun se ja laudat maatuivat.

Yhdistävä lenkki

Merirosvojen tuhotyön jälkeen luostari jäi tyhjilleen pitkäksi aikaa. Yksikään nunnia ei uskaltanut enää asettua sinne. Miesluostariksi muunnettuna sen jälleenrakennutti 1400-luvulla muuan itsekkäänä pidetty nainen, Melpomeni.

Syynä yllättävään lapeudentekoon oli Melpomenin pojan Akindynoksen, Karioksen toisen vaiheen marttyyrien hautaajan, ihmeellinen paraneminen. Akindynos toinen jalka halvaantui hänen ollessaan 5-vuotias. Neljä vuotta äiti kuljetti häntä eri lääkäreillä saamatta apua. Viimein hän menetti toivonsa ja lupasi Jumalanäidille uudistaa luostarin sekä omistaa lapsensa-kin sille, mikäli tämä paransi. Melpomeni vei lapsen luostarin pyhälle lähteelle ja voiteli sen vedellä hänen jalkansa, joka parani heti. Äiti piti lupauksensa: hän rakensi uudelleen luostarin ja teki sen pihapiiriin myös oman kotinsa sekä lahjoitti luostarille lopulta koko omaisuutensa.

“Kirja on päättynyt, mutta tarinamme jatkuu”

Nämä sanat lausui pappismarttyyri Rafael Maria Tsolakikselle, yhdelle unien päänäkijälle, pyhien elämänselän historian selvittyä. Hän lisäsi: “Tahdon, että itkette, kun luette elämäntarinaamme, sillä se on verellä ja ankarilla kilvoitusvaivoilla kirjoitettu.” Mitilinin Karioksen kumpare on todella kuin toinen Golgata. Se kertoo paholaisen leppymättömästä vihasta pelastukseen pyrkiviä kohtaan, mutta todistaa myös Jumalan voimasta ja ihmisten puhtaasta rakkaudesta puolestamme kärsineeseen ja ylösnousseeseen Kristukseen.